

Noot 10 Verschillen tussen het leren van blokschrift en het verbonden schrift

In Nederland is de discussie over het aanleren van blokletters of verbonden (cursief) schrift nog steeds gaande. De aanname is dat het makkelijker is om blokschrift te leren. In de woordenlijst wordt aangegeven wat onder blok-, verbonden en cursief schrift wordt verstaan. In deze paragraaf worden 4 studies en 1 review besproken, die ingaan op de motorische aspecten van deze schriftvormen.

Blokschrift wordt onderverdeeld in staand blokschrift of lopend blokschrift. In staand blokschrift wordt elk letterdeel afzonderlijk 'getekend'. In lopend blokschrift wordt elke letter zoveel mogelijk in één doorgaande lijn geschreven. Het verbonden schrift bestaat uit vloeiend geschreven overgangen tussen op- en neerhalen, waarbij niet alleen de letter, maar ook een totaal woord in één vloeiende beweging wordt gemaakt zonder dat de pen wordt opgetild. Als gestart wordt met het leren schrijven, kan worden gekozen voor blokschrift of verbonden schrift.

De aanname is dat blokschrift beter aansluit bij de perceptuele en motorische mogelijkheden van het kind (Graham & Weintraub, 1996; Karlsdottir, 1996b). Zij concludeerden op basis van hun reviews dat een cursieve schrijfstijl (zoals bij het verbonden schrift), vanuit het oogpunt van proprioceptie en motorplanning beter past dan het blokschrift. Dit geldt ook bij jonge kinderen. Karlsdottir (1996a) heeft meerdere studies beschreven die aantonen dat continu geschreven letterpatronen niet alleen sneller verlopen dan blokschrift, maar ook voor minder uitschieters zorgen in het schrift. Ook in Nederland was het gebruikelijk het blokschrift gedurende enkele maanden te onderwijzen bij de start van het schrijfonderwijs. Sinds het begin van de jaren negentig van de vorige eeuw leren de meeste Nederlandse kinderen het verbonden schrift aanvankelijk in losse letters aan. Om de koppeling tussen leesletter (blokletter -b-) en de verbonden schrijfletter (cursief letter -b-) tot stand te brengen, worden beide gelijktijdig aangeboden.

Uit onderzoek van Meulenbroek en Van Galen (1990) blijkt dat de tijd die nodig is om het gedrukte voorbeeld van een letter om te zetten in een cursieve allograaf, afhankelijk is van de spatiële moeilijkheidsgraad van de letter en de keuzen die moeten worden gemaakt (omkeringen bij b, d, p en q; vergelijkbare symbolen letters zoals l-1, i-1, o-0, b-6, g-9, q-9; keuze uit meerdere motorprogramma's bij r, s en t). Cursieve lettervormen worden sneller uit het geheugen gerekruteerd bij het aanbieden van cursieve lettervormen dan bij aanbieden van blokletters (Meulenbroek & Van Galen, 1990).

Karlsdottir (1996b) volgde een groep van 207 kinderen uit groep 3 t/m 7. Zij vond geen verschil, noch in kwaliteit, noch in snelheid van het schrijven tussen de groep die blokschrift of (niet-verbonden) cursief schrift had geleerd en concludeerde dat 75% van de blokletters en cursief geschreven letters van gelijke moeilijkheidsgraad zijn voor kinderen uit groep 3. Vanaf groep 4 kreeg ook de originele blokschriftgroep het cursieve schrift aangeleerd. Tegen de verwachting in vond zij geen verschil tussen beide groepen, noch in kwaliteit van het verbonden cursief schrift, noch in schrijfsnelheid. Blijkbaar is er een transfereffect van geleerd blokschrift naar cursief schrift. Op basis van haar studie adviseerde Karlsdottir het schrijfonderwijs te starten met het niet-verbonden (cursieve) schrift, echter wel op een wat later tijdstip, wanneer de perceptuele en motorische vaardigheden van een kind voldoende ontwikkeld zijn.

In een longitudinale vervolgstudie onderzocht Karlsdottir (1997) bij 521 kinderen van groep 5 t/m 8 welk type verbonden cursief schrift het beste resultaat liet zien. Het schrift met een aanloop liet weliswaar een stabielere lettervorm zien, maar dit ging ten koste van de snelheid, vanwege de scherpe letterverbindingen in vergelijking met andere schrijfmethoden. Overigens vonden kinderen hiervoor zelf een adequate oplossing: vanaf groep 8 maakten zij minder scherpe bochten, waardoor de snelheid van het schrijven weer hoger werd.

Uit experimenteel onderzoek van Meulenbroek en Van Galen (1986) bleek hetzelfde: continue schrijfpatronen zonder scherpe bochten (guirlandes) voerden kinderen sneller uit dan discontinue schrijfpatronen (arcades). Continue schrijftaken vroegen wel meer motorische coördinatie, maar dit speelde alleen bij het aanleren een rol; als het schrijven eenmaal geautomatiseerd was, verliep verbonden schrift sneller dan blokschrift.